

دیمانہ



کارزان رحمان

: لہدوای 2000ء، کومہلک کتیبی
شعیری بلاوکر اونہتہوہ، ہر وہا چہندین
دہقیش لہگوفار و روژ نامہکاندا
بلاوکر اونہتہوہ، کهنوسہر مکانیان
بہتمہن گہنجن. نایا کاتی
نہونہہاتووہبہشاعیرہباشہکانی نہو
نہومیہبلین باش و بہخر اپہکانیش
ہر و ہتر، باشی و خراپیش بہلکدانہوہو
دوور لہناوچیتی و ہاوریتی و ہر
پیونہدی و رقبہراپہتیہکی تری ناپیویست؟

یوسف عزیز مدین: خوی لہر اسیندا و بہشیوہیہکی گشتی، ہمول دہدم؛ سہرجہم نہوہی کہپیویستہبگو تریت و
پہیوہستہبہر استہوخوی پر سیار ہکانتان سہبارہت بہگہنجان، نہگہر توانیم بو دوا پر سیار تان بہیلہمہوہو تا
نہویش گہر توانیم ہمول دہدم، لہکون و کهلین و شوینجیگہی دیکہوہوشانبہشانی نہوہ، پر سیار گہلیکی
دیکہبور و روژنیم، بہمہبہستی خولفاندنی بگروہو بہر دہیہکی جو داو جیاواز لہتہقلیدیہتی نہو
چہشنہمامہلہیہی کہتا نیستا لہتہک تہوہر و دیدار و ہاوچہشنہکانیدا کراوہ، کلمہزور بہیاندا یہقین و
وہلامدانہوہی مولہق و تہسہووراتی دوگم نامیز و دنیاہینی مہحکم، مہتر مہو لہودیوئہوشہوہ، شتیکی
دیکہمان ناکہویتہبہر چاو.. بہلام تو پروانہتازہترین بابہت کہپیش نہوہی بکہومہتاپیکردنی نہم و شانہ، ہر
نہم بہیانہبہر چاوم کہوت، نہویش کہشفیوونی شتیکی زور گرنگہکہسالانیکہلموز مخانہی ہولہندا، بہو
پہری وریاہیہوہہلگیر اوہو کہپیشتر و ہک دیاریہکی بہنرخ و لہسالی 1969 پیشکہش بہسہرؤک
حکومہتی ہولہندا"وليام دريس" کراوہ.. دیار نہو شتہگرنگہش پارچہ بہر دیکي سہر مانگ بووہ، یان
دہتوانین بلین تا پیش کہشفیوونیشی؛ نہرانراوہکہبہر دی سہر مانگ نیہو تہنہا پارچہتہختہیہکی سہر
زہوی بہبہر دیوہ بووہ، ..جا نہوہی لہم نامازہپیدان و خستہروہماندا گرنگہ، نہو راستیہکہدہر نہنجامی
گومانی کار مہندیکی نیو موز مخانہکہبہناوی"کساندرا فان" لہپارچہبہر دہکہ، دہبیتہمایہی پشکنینی و
دہرکہوتنی راستیہکی ہلخہلہتینہری سہیر، و ہک"کساندرا فان"یش دلہیت:(مہگہر تہنہا بہزانینی نہم
راستیہپیکہنین) .. نازانم سہیر نیہپاش سالانیکي دوور و دریز، گومانی کہس و کہسانیک، دواچار
بووینتہمایہی دہستان لہشتیکی زور گرنگ و یہکالاکردنہوہی راستی موزہیفیوونی؟! ہر پاش نہو
کہشفیوونہش، زانہیان نہو دہولہتہی نہو بہر دہی پیشکہش بہسہرؤک حکومہتہکہیان کردوہ، لہزیریدا

نهنوسيوه؛ بهر ديكى سهر مانگ و دواچارىش و تازم تازم دهگنهئو راستييهى؛ كهنگهر بهراستى بهر ديكى سهر مانگ بايه، ئهوه بيشك بيشكش بهشاژنى ئهوه دهمى هولهندا "يوليانا" دهكر، كهواتهئو كهسهى ئهوه فيلهى لى كردوون، شتيكى زور قوول و هممه لايه نهى لهگهل كردوون.. كهله ئيستادا بوته دهيان پرسيار سهبارت بهر ابردوو و ئيستا و داهاتووى خويان؟!.

كارزان رحمان

ر مخنهى ئهدهى كوردى ههردهم لاواز و راگوزهر بووه، بهلام دهبنين مخنهو ليكولينهوله هممه بهر دهقى شيعريى ئهوه شاعير مگهنج و تازميدا لاواز ترن، دهمهوى بهوردى تيشك بخهيتسه سهر هوكار مگان، بوچى؟

يوسف عزيز مدين: رهنگه لهم دهر فهتهدا، نه توانم شتيكى ئهوتو، سهبارت بهر پرسيار كهتانه بخه مپروو، بهتاييه تيش سهبارت بهوهى ناخو بو ههنديك له نووسه رانى بوارى ره مخنهى كوردى، له سهركۆمه لايك تيكتى جىددى فلانه نهوهى نه نووسيوه؟!.. يان بو بهمه بهستى به دهسته ئهينانى دهسكهوتىكى ماددى، ههنديك بهناو ره مخنهگر بهپى تهلهبى فلان و فيسار ره ژر نامه گوڤارى ئهدهبى كار دهكهن و ئامادن، له سهر ههر تيكتىكى چرووك و خراپ بنووسن؛ كهله سهره وه بو يان ديارى دهكرىت و خه لاتمه مادديه كهى مسوگهره.. پيم وايه زور كهمن ئهوه ره مخنهگرانهى، كه دهتوانن تنها بو خسته ره رووى دنياى جوانى ئهده بيانهى تيكتىكى، بى هيچ بهر ژمه وه نديه كهى زاتى له سهرى بنووسن؟! له كهاتى كدا چهند زوره ئهوه بهناو ديرا سانهى ليزه وه له وئ له سهر ههنديك له و تيكتانه نووسراوه، كه خاوه نه كانيان له شو ئينى كى ديار يكر او و بهر چاوى دهزگايه كى رو شنبيرى يان شو ئينى كى له و چه شنه دا ده سته بهكار و بهر پرسن، كه پيم وايه ئاسته مه هيچ له و جو ره نووسينه به ناو ره مخنه بيانه چاوه رى بكرىت، كه بهمه بهستى خو بردنه پيش و خو جى كر دنه وه نووسراون و هيچ پيوه نديه كهى به و رو ژاندى پرسيار و خسته ره رووى تفكيكيانهى تيكتى و بگروه بهر ده ئيستته تىكى و مه عريفيه كانه وه نيهه.. واتهر مخنه هيك نيه له و چه شنهى "تهها حسين" سهبارت به شيعرى جاهيلى و روو ژاندى و ئيستاشى له گه لدا بيت گف تو گووى دهر حهق دهكرىت.. به هه ره حال پيم باش ده بوو، گهر به شو به هيكى بهر چاوه ره مخنه هيكى كوردى جدى هه بايه وه هاتبايه بو نمونه، ههر هيچ نه بيت **خويندنه وه هيكى تفكيكيانهى قوولى بو تيكتسه جوانه كانى "نالى" و "مه حوى" دهكر د..** يا خود حه قمانه به پرسين نه گهر شتيك به ناوى ره مخنهى جىددى كوردى هه بايه، بهتاييهت دهر حهق به شيعر، **دهبا خويندنه وه هيكى قوولى بو دنياى شيعريى شاعير انيكى بهتوانا،** كه به جديه ته وه ده نووسن كر دبا، جا سه ربارى نه بوونى كايه هيكى جىددى ره مخنهى ديار و بهر چاوه.. ههنديك نووسه ر هه ن ئهوه بو شايه ره مخنه به هينانه وه وهى كهس و كه سانى بيتوانا پر ده كه نه وه، بهمه ر جىك قايل بن ناويان بهكار بيت بو بهر زكر دنه وهى، ئهوه نووسه ره وهى كه نه وه جو ره ره مخنه گر هدر وست دهكات.. خوى له ر استيدا گه مه به كهى سه ير و زياتر تاييه ته به دنياى به ناو ئه ده بيهى كورديه وه، بو نمونه كه سى كى گه وجى هيچ نه زانى بووده له ليزه وه له وئ پهيدا دهكرىت، سه ره تا كۆمه لايك بابه تهى ره مخنه بى سه بارت به كۆمه لايك تيكتى به ناوى ئه وه وه بلا و ده كر ئه وه، باشتر يشه له سهر بابه ته گه لايكى جيهانى بيت، تا بز انز ئه ئه ره مخنه گر هتاز هدر وست بووه، زادهى خويندنه وه هيكى قوولى ئه ده بيه اتى جيهان بيه وه سه ربارى ئه وهى بهم شيوه هه گومانيشى لى ناكرىت؟!.. دواتر هئدى هئدى ده كه وه يته به باش له سهر نووسينه ههنديك نووسه رى خراپى نيوه نده كه، كه ناو هينان و بهر زكر دنه وهى كاره كانيان نابيتته مه ترسى و هيچ له شان و شهو كه تى نووسه ر كهى خاوه نى كه م ناكاته وه، ئينجا پاش ئه وه ده كه وه يته ليد انيكى زيره كانهى كۆمه لايك ناو جىددى، بو نمونه ره نگه تا كۆتايى و تاريكى به ناو ره مخنه بى، به باش باسى ديوانه شيعرى ك بكات، كه چى له كۆتايدا، ده لئيت به لام زمانه كه يم به دل نه بوو، يان چيژم له خو ئيندنه وهى نه بينى و شتى له و چه شنه، ئيدى ئه ره مخنه گر مه هه ميه بيهى، كه خوى كه سى كى نه گبه تى بى ده سه لاتى هه زيل و هه زه ليهى؛ له رووى سايكولوز بيه وه نه خو شه؟!.. بهم چه شنه ده كر ئه ناو و له رو ژى خو ئيدا به نمونه هيكى له م چه شنهى كه له خوار وه ر انامازهى پنده دم، ديت و ديرا سه هيك له سهر ئه وه نووسه ره گه وره و گرنگه كه دروستيكر دو وه نووسيت، و باشتر يشه له پيشه كيدا بلئيت، كه گو ايه نه م پيشتر تيكتسه كانى ئه وهى نه بينيه وه و به ئيرادهى خوا و له پر تيكتىكى ئه وهى خو ئيندنه وه، ئيتر حالى لئير او وه تف له زارى وشك بووه

به چاشنی پيدا هه‌لدانی گهوره پياوێك؛ دهستی كر دوو به‌بالۆر مگوتن و پيدا هه‌لدانی عه‌زه‌مه‌تی تێكسته‌كه؟! ..
 بۆ نموونه‌ئەگەر مەبەست بوو "س" ناویکی خراب نووس، وەك باشترین شاعیر باس بكریت، ئەو ئەو شاعیرە ی كه‌پێشتر ره‌خه‌نگر مەكە ی دروستكر دوو، به‌ناوی ئەو هه‌ده‌نووسیت:
 (هه‌ر چه‌ند كۆمه‌لێك شاعیری "بۆ نموونه‌هه‌شتاكان، یان نه‌وه‌ده‌كان" هه‌ن، به‌نه‌فه‌سیکی ترو به‌خه‌ون و خولیایه‌کی جیاوازه‌وه‌ له‌ئێوه‌ دنیای شیعردا ده‌ر كه‌وتن، كه‌من ناو هه‌ینانیا ن به‌پێویست نازانم و كاری من نییه‌... به‌لام له‌ناو هه‌موویاندا "س" ناویك هه‌یه، كه‌ویستی دنیا به‌کی بی هاوتای زۆر گرنگی تایبه‌ت به‌خۆی بنیات بنیت، دنیا به‌ك كه‌به‌ناسانی خۆی به‌ده‌سته‌وه‌ نه‌دات و پشت تێكسته‌كانیشی پر بن له‌مه‌عه‌رفه‌وه‌ تاد...)..
 جا ئیدی ئەم ره‌خه‌نگره‌تا زه‌در و سترگراوه، له‌بیری چووه، یان باڵین ئەو نووسه‌ره‌ی كه‌ئەو ی دروستكر دوو له‌یادی چووه، ئەم جۆر و چه‌شنه‌نووسینه‌ره‌خه‌یه‌نه، به‌هه‌مان ئیقاعی پيدا هه‌لدانی كلاسیکیاتی نووسینی؛ پيدا هه‌لدانه‌كانی زه‌مه‌نیکی به‌سه‌ر چووی سه‌له‌نه‌ته‌ی نانه‌قل و رۆحیه‌تی ئەو ده‌م نووسراوه‌ته‌وه، وەك نموونه‌كه‌پێشتر شتگه‌لیکی له‌م چه‌شنه‌ده‌گوترا:
 (ئەو نووسه‌ره‌قه‌له‌نده‌ره‌شۆر سه‌وا ره‌ی، له‌مه‌یداندا بۆری هه‌مووانی دا بۆوه‌ ئه‌سپی كه‌خه‌لی نووسینی، جیاوازه‌ له‌ئه‌سه‌په‌كانی تر، به‌غار غارین و خه‌لانندی جیاوازه‌وه، هاتبووه‌مه‌یدان و له‌هه‌مووان جیاوازه‌تر شاره‌زای هه‌موو چه‌شن و شیوه‌كانی جلیت بازی ئه‌ده‌بی و رم بازینی به‌لاعی و چاوداگرته‌ی جه‌مالی بوو. ئەللا، ئەللا... له‌عه‌زه‌مه‌ت و شان و شه‌وه‌كه‌تی ئەو شۆر سه‌وا ره‌ ئه‌دیبه‌سه‌میل قه‌یتانیه‌ی، كه‌نه‌خۆیی و نه‌ئه‌سپی قه‌له‌می هاوشانیا ن نییه‌و مومكین نییه‌به‌ته‌ولی عوسور و تائه‌به‌ده‌ئه‌ده‌هریش نه‌زیریا ن بۆ په‌یدا ببیت...!!).

به‌لام وەك له‌گه‌توگۆیه‌کی دیکه‌شدا ئاماژه‌م پيداوه، ئەگەر تێكست له‌شوێنێكه‌وه‌ په‌یه‌وست بیت به‌كه‌ینه‌وه، یان **بوونمانه‌وه**، ئەو ته‌ئوولی ئیمه‌ی **خوینەر**، هه‌ولدا نیکه‌بو کەشفکردنی ئەو چه‌شنه‌ته‌ماسه‌ی كه‌له‌گه‌ل شته‌كاندا هه‌یه‌تی و كر دوویه‌تی.. هه‌موو ئه‌مه‌ش به‌بی پر سیار كر دنی به‌ر ده‌وام و گه‌رانی بی پسانه‌وه‌مان مه‌یسه‌ر نابیت... تێكسته‌جدیه‌كان ئەو تێكستانه‌ن، كه‌به‌ر ده‌وام قابیل به‌خویندنه‌وه‌ی نوێ و جدیبین. خویندنه‌وه‌ش هه‌ر ده‌م له‌و شوێنه‌وه‌ ده‌ست پنده‌كات كه‌دانه‌ر مەكە ی به‌ئاگا یان بێئاگا، ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ردا نه‌شكاوه، یان لێی بیده‌نگ بووه.. یان له‌كاتێكدا ویستیه‌تی شتیك په‌ر ده‌پۆش بکات شتیکی دیکه‌ی له‌و ترسناکتر یان سه‌یر و سه‌مه‌ره‌تری درکاندوه.. به‌بی گومان و دلهر اوکی و بگه‌ره‌ به‌ر ده‌یه‌کی قوولی ناوه‌کی مه‌حاله‌بتوانین بچینه‌قه‌وولایی تێكسته‌كانه‌وه.. باشه‌ئەگەر دنیا ی خویندنه‌وه‌ هینده‌قه‌وول بیت، ئەو ده‌بیت نووسینیکی ره‌خه‌یه‌یه‌نه‌چه‌ند ئالۆز قوورس بیت، له‌كاتێكدا به‌رای من كاری خویندنه‌وه‌ی ره‌خه‌یه‌یه‌نه‌وه‌ شاندنه‌وه‌ی تێكست و كه‌شفکردنی گه‌مه‌كانیه‌تی، حالی بوونه‌له‌و توانا و هه‌زه‌ی له‌كاتێدا ده‌یه‌ویت تا شوێنێکی دیار یگر او بمانبات یان وا خۆی دینته‌پیش چاو، كه‌چی له‌راستیدا مه‌به‌ستی بووه‌تا شوێنێکی له‌و جیاوازه‌تر بمانبات... بۆ نموونه‌ئامۆژگاریه‌کی به‌ر چاوی سه‌رانی هه‌ندیک له‌ئاینه‌كان بۆ باوه‌ردارانی خۆیا ن ئەوه‌یه، زۆر له‌ئایندا قوولنه‌وه، واته‌به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی زۆر له‌تێكسته‌ئایینی و راما نه‌فكر ییه‌كاندا قوول نه‌به‌وه، یان بلین وا قوول نه‌به‌وه، كه‌قه‌وولبوونه‌ویان ببینه‌مايه‌ی پر سیار، كه‌چی نووسینی تێكسته‌ئایینییه‌كان، بۆ خویندنه‌وه‌یه‌و پێشم وایه‌تێكسته‌به‌ر هه‌تیه‌ئایینییه‌كان ئەو مانیفیستویه‌ن، كه‌باوه‌ردار مخرینده‌وار مەکانی پێ راده‌كیشریت، بێگومان بوونی دوو داواکاری دژ به‌یه‌ك، شتیکی وا سه‌ر پێی نییه‌و هه‌ر له‌میان ئەو نموونه‌یه‌وه‌ گه‌ر لێكۆلینه‌وه‌یه‌کی قوولی له‌مه‌ر بکه‌ین ده‌توانین، له‌زۆر شت و به‌تایه‌تیش خویندنه‌وه‌ ناخویندنه‌وه‌ محالی ببین، به‌حالی بوونیشمان له‌وه؛ ده‌زانین چۆن زۆرترین ژماره‌ی خوینه‌ری كورد، له‌جێی خویندنه‌وه‌مه‌وه‌مه‌وه‌سه‌ی ناخویندنه‌وه‌ده‌كات و ئه‌مه‌ش كاریکی ترسناكه‌!؟.

كارزان رحمان

: له‌زۆر به‌ی كاته‌كان و له‌زۆر به‌ی بلاوكر او مەکاندا، ده‌قه‌كانی ئەو نه‌وه‌تا زه‌یه‌ر مه‌ت ده‌كرینه‌وه، كه‌بلاویش ده‌كرینه‌وه‌مه‌گه‌ر چۆن، ئەگه‌ر نا هه‌ر ده‌م سه‌ر نووسه‌ر، ته‌نانه‌ت ده‌سته‌ی نووسه‌رانی، و هه‌كو كۆمه‌ك له‌بلاوكر دنه‌وه‌ی شیعره‌كانیا ن ده‌روانن و وه‌ها مامه‌له‌یا ن له‌گه‌ل ده‌كه‌ن.. بۆچی؟ له‌ئێوه‌ كوردا خودی ده‌ق

ناخویندر یتەوه؟ داھینان پینداویستی بەپیدا ھەلگوتن نییەو بەھیچ شیوھیک لەجوانییەکانی خۆی ناکھویت، بەلام بۆچی ھەوڵی کوشتنی جوانییەکان ھەر بەردەوامە؟



یوسف عیزەدین: بەلام لەدنیاشدا نمونە ی زۆر سەیری دژایەتی و پەراویزخستنی نووسەرەکان، گەر سەد دەر سەد بەم شیوھییە لای خۆشمان نەبێت ھەبوو ھەبێت؟! ... ھەر بۆ نمونە نووسەرێکی لەژێراندنا ھەماوی وەک "سیلین" ی بەرچەلەک فەرەنسی، کە لەسالی 1961 دا کۆچی دوایی کردوو، تا ئەم دواییەش لەو لاتتیک بەناو دیموکراتی وەک فەرەنسادا، چاپکردن و بڵاوکردنەوێ کتیبەکانی قەدەغەبوون.

ناوبراو، بەشیوھییەکی سەیر دژایەتی ھەموو سامی نەژادێکی کردوو بەتایبەتیش جولەکە؛ ھەر بۆیە پاش وەرگیران و بڵاوبوونەوێ رۆمانیکی ناوبراو لەم دواییاندا، بەناوی "سەفەرێک لەدواییەکانی شەودا"، بەزمانی عیبری لەئیسرائیل؛ بوو ھەمماھەیی گفتوگۆگەلێکی توند لەپەر لەمانی ئەر و لاتەدا، سەبارەت بەقەدەغەکردن و قەدەغەکردنی کتیبەکە، بەلام دواجار کتیبەکە قەدەغەنەکر؟!!

ئاشرکاشە "سیلین" لەرۆژگارێکدا کاریگەری لەسەر "سارتر" یش ھەبوو، ھەر بۆ نمونە لەرۆمانی "رشانوھ" یدا، "سارتر" دژێکی ئەر بەکار ھێناو. جا ئەم نووسەرە بێرورای ھەرچی بەک بیت، توانایەکی ئەدەبی باشی ھەبوو ناکرێت ناکرێت ناکرێت. کەچی ھەمیشە باجی بێر و بۆچوونە نامرۆقەکانی خۆی داو، بۆ نمونە کاتێک لێژنە ی پیدانی خەلاتی گۆنکۆر، بریاری داو خەلاتی سالی 1932 بەداتە "سیلین". بەلام پێش یەک ھەفتە، بەر لەرێگەیاندا پیدانی خەلاتەکە، دەرئەنجامی دەست تێوەردانێکی سیاسی و خیانتی دوو ئەندامی لێژنە ی خەلاتەکەو پاشگەز بوونەوێ، خەلاتەکە بەرێوەی فاشیلی وەک "مازلین" و ھەر زووش خۆینەرەکان پاش خۆیندەوێ نووسینە لاوازەکانی، بەفەر امۆشیان سپارد و ئیستاشی لەگەڵدا بیت، شوھرەتی خەلات وەرگرتنی نەبوو ھەمماھەیی بەنج بوونی خۆینەرانی ھوشیار و بەئاگا؟! بەلام تا ئیستاش تیکستەکانی "سیلین" ھەر دەخوینرێنەو، سەرباری راویوچوونە ئەژادپەرستەکانیشی، ئیدی دەبیت پێش ھەموو شتیک، تیکست وەک خۆی توانای بانگھێشتکردنی خۆینەرە ھەبیت و خۆی بەسەپینت، ئەگینا ھەموو رەخنەگرە باشەکانی دنیا، وەک گریمانیک ئەگەر لەسەر نووسینێکی لاوازو چرووک؛ بەباش بنووسن، دلنایم ھیچ خۆینەرێکی جیدییان پێ ھەلناخەلەتینرێت؟!!

کارزان رحمان

زۆریە نووسەرە ئەزمونەکان و رەخنەکار، شاعیر، لیکۆلەر، نووسەر، تا ئیستەلەبارە ی ئەزمونی ئەم نەو تازە، بەجەدی نانووسن و نەیانووسیو، تەنانت مەگەر چۆن، ئەگەر نا ئاماژە بۆ ناوکانیشیان ناکەن، بۆچی و دەتوانیت ناوی ئەو گەنجانەمان بۆ بنووسیت، کەخاوەن تاییەتمەندی خۆیان؟!!

یوسف عیزەدین: لەرێستیدا سەرەتا دەبیت ئاماژە بەو بەدەم، کەمەن وەک خۆم خۆینەرێکی ئاسایم و ھیندە ی پیم کرابیت و دەر فەتم ھەبوو بیت، ھەندیک لەتیکستە شیعرییەکانی ئەر نەو ھەم خۆیندۆتەو؛ کە لەئیستادا بەتەمەن لاوون.

بەلام دەبیت ئەو ھەش بلیمەن ناگاداری ھەموویان نیم و بەدلنایشەو تیکستی زۆریانم ھەر بەرچاو نەکو تەو. ... کەواتەم بەتەنھا ناتوانم سەر لەبەری پانتاییەکی بەر فراوانی شیعری گەنجانە کورد، دەستنیشان و دیاری بەکەم، بەتایبەت ئەو گەنجا شاعیرانە ی پارچەکانی دیکە ی کوردستان، مەبەستم لەوانە یە کە بەزمانی کوردی دەنووسن و کەمتر ئیملەلییان بەئاگین ... بەھەر حال دەبیت ئەو ھەش بلیمەن کە زۆر جار ناو ھینانەکان دەبنە ناخەقیکردن دەر حەق بەکەس و کەسانیک، کەباش دەنووسن و کەچی مەن و تو

